

Tydzień temu nauczyliśmy się jak dynamicznie alokować pamięć dla tablicy jednowymiarowej. Wyraz „dynamicznie” oznaczał tyle, że rozmiar tablicy, którą chcemy zaalokować, poznamy dopiero w trakcie wykonywania programu i nie jesteśmy w stanie go określić (konkretną liczbą) na etapie kompilacji. Kod dokonujący dynamicznej alokacji tablicy jednowymiarowej wygląda tak:

```
#include <stdlib.h>

void main() {
    double *tab;
    int n;
    printf("Podaj n: ");
    scanf("%d", &n);

    tab = (double *)malloc(n * sizeof(double));
    // ... operacje na tablicy
    free(tab);
}
```

Dziś nauczymy się:

- stosowania statycznych tablic wielowymiarowych oraz
- dynamicznej alokacji tablic wielowymiarowych.

Statyczne tablice wielowymiarowe

Język C pozwala na używanie tablic wielowymiarowych. Wyobraźmy sobie – tablica dwuwymiarowa doskonale nadaje się do przechowywania np. macierzy¹.

¹Tak naprawdę, tablica może przechowywać o wiele więcej struktur. Przykładowo programując grę w szachy moglibyśmy użyć dwuwymiarowej tablicy o wymiarze 8x8 i w odpowiednie pola tej tablicy wpisać liczby, które symbolizowałyby konkretną figurę. A gra w statki? Można podobnie. Z drugiej strony, w obliczeniach numerycznych wielkie macierze o rozmiarze rzędu kilkuset tysięcy do kilku milionów elementów i większe, przechowuje się w postaci tablicy jednowymiarowej. W zagadnieniach inżynierskich macierze są często rzadkie, tzn. takie, które w stosunku do całkowitej liczby swoich elementów mają bardzo niewiele elementów, które nie są zerem. Taką macierz efektywnie jest trzymać w pamięci jako tablicę jednowymiarową (przyjmując specjalny format, który pomija wszystkie zera – np. format CSR (*ang. Compressed Sparse Row*) jest szeroko stosowanym formatem zapisywania macierzy rzadkiej w trzech tablicach jednoelementowych). Tak wielka macierz przechowywana jawnie najpewniej nie zmieściłaby się w pamięci żadnego dostępnego nam komputera.

Przyjrzyjmy się więc fragmentowi kodu, który zadeklaruje dwuwymiarową tablicę o wymiarze 3×4 . Możemy ją utożsamić z macierzą o takim samym wymiarze.

```
void main() {
    double A[3][4];           // deklaracja tablicy 2-wymiarowej

    A[0][0] = 1.;             // przypisanie wartosci
    A[0][1] = 1.5;            // poszczegolnym elementom
    A[0][2] = 0.;
    A[0][3] = -2.7;
    //...
    A[2][3] = 8.;
}
```

Przypomnijmy, że w przypadku tablic deklarowanych statycznie nie ma potrzeby ich zwalniania. Kompilator sam o to dba (tak jak w przypadku wszystkich zmiennych, które do tej pory deklarowaliśmy – one też są automatycznie niszczone przez kompilator). Powyższą macierz możemy też wypełnić wartościami w nieco zgrabniejszy sposób niż przez zapisanie dwunastu kolejnych linijek przypisań. Możemy to zrobić już w trakcie deklaracji tablicy, dzięki liście inicjalizującej. Dokonuje się tego tak (dla przypomnienia: znak „\” oznacza, że długa instrukcja będzie kontynuowana w następnej linii):

```
double A[3][4] = {{1., 1.5, 0., -2.7},\
                  {-3., 2.5, 7., 0.},\
                  {0., 1., -3., 8.}};
```

W ten sposób stworzymy poniższą macierz:

$$\mathbf{A} = \begin{pmatrix} 1 & 1.5 & 0 & -2.7 \\ -3 & 2.5 & 7 & 0 \\ 0 & 1 & -3 & 8 \end{pmatrix}$$

Pozostaje wytłumaczyć jeszcze, w jaki sposób odwołujemy się do elementów w dwuwymiarowej tablicy. Robimy to analogicznie do tablicy jednowymiarowej, tylko tym razem podajemy dwa indeksy. Wartość pierwszego indeksu to numer wiersza, drugiego – numer kolumny. Przykładowo, do elementu macierzy a_{32} odwołamy się przez napisanie `a[2][1]`. W ten sposób możemy wyłuskać wartość przechowywaną pod tym elementem lub za pomocą operatora „=” przypisać temu elementowi nową wartość.

Ćwiczenia

W funkcji `main()` napisz kod, w którym zadeklarujesz i zainicjalizujesz dowolnymi wartościami dwie różne tablice dwuwymiarowe. Jedna ma przechowywać macierz kwadratową o wymiarze 2×2 , a druga macierz kwadratową o wymiarze 3×3 . Napisz kod, który dla każdej z tych macierzy policzy wyznacznik.

Dynamiczna alokacja tablic wielowymiarowych

Czas na dynamiczną alokację. Dwuwymiarową tablicę o rozmiarze $N \times M$ alokujemy w następujący sposób:

- tworzymy jednowymiarową tablicę wskaźników o rozmiarze N (każdy jej element będzie wskazywać na początek odpowiadającego mu wiersza),
- dla każdego z elementów tej tablicy alokujemy blok o długości M (będą to jednowymiarowe tablice do przechowywania wierszy).

Podsumowując, będziemy mieli w pamięci N bloków, każdy o długości M . Spójrzmy na poniższy kod:

```
double **A;  
A = (double **)malloc(N * sizeof(double *));
```

Przypomnijmy sobie, że jednowymiarową tablicę alokowaliśmy wykorzystując wskaźnik do typu `double`. Tym razem będziemy alokować wskaźnik do wskaźnika na typ `double`. Dlatego używamy „podwójnego” wskaźnika. W instrukcji powyżej, adres zwracany przez funkcję `malloc()` rzutujemy więc na podwójny wskaźnik `double **`. Wywołując funkcję `malloc()` musimy wiedzieć, ile miejsca potrzebujemy. Przechowywać będziemy wskaźniki (do odpowiednich tablic jednowymiarowych przechowujących wiersze), dlatego jako argument funkcji `sizeof()` podajemy `double *`.

Teraz możemy zaalokować tablice jednowymiarowe do przechowywania wierszy:

```
for(int i = 0; i < N; ++i)  
    A[i] = (double *)malloc(M * sizeof(double));
```

Każdemu z elementów pierwszej tablicy przyporządkowaliśmy tablicę do przechowywania każdego z wierszy. Tym razem adres zwrócony przez funkcję `malloc()` rzutujemy na typ `double *`, a argumentem funkcji `sizeof()` jest typ zmiennej przechowywanej w tej tablicy, czyli już zwykła zmienna `double`. Tablica dwuwymiarowa jest już gotowa – możemy jej używać.

Po zakończeniu pracy z tablicą, trzeba koniecznie **zwolnić pamięć** wykorzystywaną przez nią. Najpierw zwalniamy tablice odpowiadające każdemu z wierszy, a na końcu zwalniamy pierwotną tablicę wskaźników do wierszy. Dokonuje tego poniższy kod:

```
for(int i = 0; i < N; ++i)  
    free(A[i]);  
  
free(A);
```

Podsumowanie

Zbierzmy wszystkie instrukcje w jednym miejscu. Chcemy zaalokować dwuwymiarową tablicę zmiennych typu `int`. Dokonujemy tego tak:

```
/* alokacja pamieci */  
int **A;  
A = (int **)malloc(N * sizeof(int *));  
for(int i = 0; i < N; ++i)  
    A[i] = (int *)malloc(M * sizeof(int));  
  
/* wykonujemy dowolne operacje na tablicy */  
  
/* zwalniamy pamiec */  
for(int i = 0; i < N; ++i)  
    free(A[i]);  
free(A);
```

Ćwiczenia

1. Zaalokuj w funkcji `main` w sposób dynamiczny miejsce dla macierzy A o wymiarze $[3 \times 3]$ oraz dwóch 3-elementowych wektorów $v1$ i $v2$. Wypełnij macierz i jeden z wektorów dowolnymi liczbami.
2. Napisz funkcję `drukujMacierz`, która:

- jako argumenty przyjmuje: podwójny wskaźnik (wskaźnik do dynamicznie alokowanej tablicy dwuwymiarowej) oraz liczbę kolumn i liczbę wierszy macierzy,
  - dokonuje wydruku macierzy na ekran w postaci do jakiej jesteśmy przyzwyczajeni z lekcji algebry.
3. Napisz funkcję `maxElem`, która dla zadanej macierzy zwraca do funkcji `main` wartość największego co do modułu elementu tej macierzy oraz jego indeksy i i j .
  4. Napisz w funkcji `main` kod, który dokona mnożenia macierzy A przez wektor $v1$ a wynik zapisze do wektora $v2$. Mnożenie macierzy przez wektor określone jest wzorem:

$$w_i = \sum_{j=0}^{m-1} a_{ij}v_j$$

5. Zamknij powyższe operacje w funkcji o nagłówku

```
void matVecMultiply(double **A, double *v1, double *v2, int n)
```

i dokonaj wywołania z funkcji `main`. 6. Zmodyfikuj powyższy program tak, aby rozmiar n był wczytywany z klawiatury. Zaś elementy tablicy były generowane zgodnie ze wzorem

$$a_{ij} = \frac{i+1}{j+1}, (i, j = 0, \dots, n-1)$$

a elementy wektora według wzoru

$$v_i = i+1, (i = 0, \dots, n-1)$$

Następnie oblicz iloczyn tej macierzy przez ten wektor, korzystając ze swojej funkcji `matVecMultiply`. Wynik wyświetl na ekranie oraz sprawdź czy jest poprawny². 7. Napisz funkcję

```
matMatMultiply(double **A, double **B, double **C,\n               int nA, int mA, int nB, int mB)
```

służącą do mnożenia dwóch macierzy prostokątnych (A o wymiarze $n_A \times m_A$ i B o wymiarze $n_B \times m_B$). Wynik powinien być zapisany do macierzy C . Zadbaj w funkcji

²Dla takiej macierzy i takiego wektora łatwo jest wygenerować analityczny wynik. Zapisz sobie małą macierz według zadanego wzoru i odpowiadający wektor a na pewno szybko zauważysz prawidłowość. Będziesz wtedy wiedzieć, jaki wynik powinien dać program. Tak się testuje programy na wczesnych etapach rozwoju.

`main` o to, aby pamięć zaalokowana dla macierzy C była odpowiedniej wielkości – zgodnej z regułami mnożenia macierzy. **Uwaga:** Pamiętaj, aby zwolnić dynamicznie alokowaną pamięć³.

Alokacja pamięci wewnątrz funkcji

Zastanów się dlaczego poniższy kod nie działa poprawnie?

```
void initialize_vec_BAD(int *ptr, int N) {\n    ptr = (int *)malloc(N * sizeof(int));\n    for (int j = 0; j < N; ++j)\n        ptr[j] = 3 * j;\n\n    printf("Wewn. funkcji initialize:\\n");\n    for (int j = 0; j < N; ++j) {\n        printf("%d ", ptr[j]);\n    }\n    printf("\\n");\n}\n\nint main() {\n    int N = 10;\n    int *v;\n\n    initialize_vec_BAD(v, N);\n\n    printf("Wewn. funkcji main:\\n");\n    for (int j = 0; j < N; ++j){\n        printf("%d ", v[j]);\n    }\n    printf("\\n");\n\n    free(v);\n\n    getchar();\n}
```

³Niezwolnienie pamięci prowadzi do jej wycieków i w przypadku pewnych operacji wykonywanych w pętach może doprowadzić do tego, że Twój program wykorzysta całą pamięć operacyjną komputera i przestanie działać.

Popraw deklarację i ciało funkcji `initialize_vec_BAD`.

Wskazówka: prawidłowa deklaracja w języku C powinna wyglądać tak:

```
void initialize_vec(int **ptr, int N)
```

* Dla ambitnych

1. Napisz funkcję alokującą pamięć dla tablicy 2-wymiarowej wewnątrz funkcji.
2. Zastanów się, jak wyglądałaby dynamiczna alokacja i zwolnienie pamięci dla tablicy trójwymiarowej – przykładowo gdybyś chciał napisać grę w trójwymiarowe kółko i krzyżyk.